

Μ Ε Λ Ε Τ Η

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ, ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Ἐρανισθεῖσα ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.

Ἐν Γερμανίᾳ αἱ συγγραφεῖς γυναῖκες δὲν εἶναι οὔτε τοσοῦτον πολυάριθμοι ὅσον ἐν Ἀγγλίᾳ, οὔτε τοσοῦτον ἄξιοι λόγου, ὅσον ἐν Γαλλίᾳ. Οὐχ' ἦττον καὶ πολὺ ἀνγκινώσκονται καὶ πολὺ θαυμάζονται. Ἐκπροσωποῦσαι γενικὰς τινὰς βροπὰς τῶν συμπολιτίδων αὐτῶν καὶ ἀσκήτασαι οὐ μικρὰν ἀληθῶς ἐπιρροὴν ἐν τῇ χώρᾳ, εἶναι ἄξιοι μελέτης τοσοῦτω μᾶλλον ὅσον ἐν ταῖς ἔργοις αὐτῶν δύναται τις νὰ ἀναλέξῃ ἀθθεντικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τινῶν ἠθῶν τοῦ πέραν τοῦ Ῥήνου γυναικείου τούτου κόσμου. Ἐν Γερμανίᾳ τὸ πρόσωπον τοῦ συγγραφέως, ἀπασχολεῖ ὅσον καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Εἶνε τοῦτο διακριτικὸν γνώρισμα τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, καταφανέστερον ἀναδεικνύμενον παρὰ ταῖς γυναῖξι προκειμένου τοῦ λόγου περὶ τῶν δημοφίλων των. Ἡ περιεργία των περιβάλλεται διὰ μυχίου τινὸς συμπαιθείας, καὶ εἶναι αὐταῖς μᾶλλον εὐάρεστον νὰ γνωρίσωσι τὴν γυναικῆ ἢ τὴν συγγραφέα. Ὁ βίος αὐτῶν κινεῖ πλείοτερον τὸ ἐνδιαφέρον ἢ τὰ μυθιστορήματά των, ἅτινα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ὠχρὰ ἀντανάκλασις τῆς ἰδίας αὐτῶν υπάρξεως. Ἡ γυνή, διὰ τῆς φήμης τοῦ πνεύματος, τῶν σχέσεων, τῶν ιδιοτήτων τῆς καρδίας, τῆς λάμπσεως καὶ τοῦ ἰδιορρύθμου τοῦ βίου αὐτῆς, πολὺ ἐπέδρασεν ἐπὶ τὸν γοητευτικὸν τίτλον τῆς συγγραφέως. Ἐκ τούτου, ἡ εὐμενὴς ὑποδοχὴ πλείστων συλλογῶν ἐπιστολῶν, ἀπομνημονευμάτων καὶ βιογραφιῶν, ὧν βρῖθει ἡ Γερμανία. Ἐκ μόνης τῆς ἐπιστολογραφίας καὶ τῆς ἀποκαλύψεως ταύτης, διὰ δικαιολογουμένην βεβαίως ἀκριτομυθίαν τῶν ἑαυτῶν φίλων, γυναῖκες πολλὰ ἐκ τῶν μάλιστα διαπρεψασῶν ἐγένοντο γνωσταί. Ἐν τῇ ἀφελῇ ταύτῃ ἐξομολογήσει τῆς καρδίας, ἔνθα ἡ ψυχὴ βεβαία περὶ τῆς καλλονῆς

της ἐμφανίζεται γυμνή πάσης τεχνιτικῆς διακοσμῆσεως, ὀλίγη φαντασία ἀν ἐνωθῆ, ἰδοὺ τὸ μυθιστόρημα οἰκοδομούμενον.

Μεταξὺ τῶν ἐν τῇ ἐπιστολογραφίᾳ διακριθεισῶν ἡ Ῥαχήλ Λεβέν πρώτη πάντων διέπρεψε. Γενναία καὶ εὐγενῆς κόρη, πολλὰ ὑποστάσα, ὅπως γίνῃ ἡ παρήγορος τῶν δυστυχῶν, ὑπῆρξεν ἡ ἔμπιστος φίλη πασῶν τῶν ἐξοχοτήτων τῆς ἐποχῆς. Ὁ Οὐμβόλδος ἦτο φίλος της, καὶ ὁ Gantz τῇ ἔγραφεν «εἶσαι ἡ πρώτη τῶν ἐπὶ γῆς ὄντων». Ἡ Ῥαχήλ εὐρούσα τὸν ἔρωτα καὶ τὴν εὐτυχίαν ἐν ὥρᾳ, καθ' ἣν ἄλλαι φοβοῦνται ὅτι διὰ παντὸς τὴν ἀπόλεσαν, εἶναι ἡ Βεττίνη τοῦ Σαίξπηρ, λατρεύουσα τὸν Ὀλύμπιον Gothe ὡς θεὸν ἐνσώματον, ὅπερ ποσῶς δὲν τὸν δυσηρέσκει. Μετ' αὐτὴν ἀναφαίνονται θεότητες δευτέρας τάξεως ἀπλατῆ ἡρώδης Ἡ Charlotte Stieglitz, ἥτις νυμφευθεῖσα πεφυσημένον τινὰ ποιητὴν καὶ εὐρούσα φρούδας τὰς περὶ δόξης ἐλπίδας της, φονεῖει ἑαυτὴν ὅπως ἐξεγείρῃ διὰ μεγάλου τινὸς συμβεβηκότος τὴν νεναρκωμένην φαντασίαν τοῦ ἡ Ἰωάννα Κίνκελ, ἥτις ὡσαύτως ἐράται θεολόγου τινὸς καὶ ἀνακαλύπτουσα ἐν αὐτῷ ἀξίαν τὸν καθιστᾶ συγγραφέα τὸ πρῶτον, εἶτα αὐτοκτονεῖ, καθ' ἣν στιγμὴν εἶχον ἐξασφαλίσαι τὸ μέλλον συγγράφοντες ἀπὸ κοινοῦ, μετὰ τὴν ἐκ τῶν φυλακῶν ἀπόδρασίν του, εἰς ἧς εἶχε ῥιφθῆ ἕνεκα συνωμοσίας· καὶ πλείσται ἄλλαι παραδοξότεραι τούτων, ἧς συντομίας χάριν παραλείπομεν, ἀλλ' εὐρισκόμενοι ἐν Γερμανίᾳ ἔνθα ἡ σοφία παντοῦ ἀρέσκεται ν' ἀναμίγνυται, ἀναφέρομεν καὶ τὸν καθηγητὴν Creuzer, τὸν τρεῖς σοφὸν συγγραφέα τῆς Συμβολικῆς, ὅστις ὠθεῖ τὴν πτωχὴν καὶ μελαγχολικὴν ποιήτριαν Gunderode νὰ πλείξῃ ἑαυτὴν δι' ἐγχειριδίου ἐν στιγμῇ ἀπελπισίας, καὶ νὰ ῥιφθῆ εἶτα εἰς τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ, ὡς ἄλλη Ὁφελία.

Τοιοῦτος ὁ παράδοξος κόσμος, ὁ κατοπτριζόμενος πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν Γερμανίδων. Εἰσχωρῶν τις ἐν μέσῳ αὐτοῦ, ὅπως σπουδάσῃ τὴν φύσιν τῶν γυναικῶν τούτων καὶ τὸν λόγον τῶν ἐπιτυχιῶν των, δύο συγγραφεῖς λίαν διαφερούσας πρὸς ἀλλήλας συναντᾷ τὸ πρῶτον προσβαλλούσας τὴν προσοχήν. Τὴν ἐξ ἀριστοκρατικῶν ἔλκουσαν τὸ γένος κόμησαν Χάν-Χαν καὶ τὴν ἐκ τῆς τάξεως τοῦ λαοῦ Ἰουδαίαν Λεβάλδ. Αἱ πλάναι τῆς φαντασίας

τῆς μιᾶς καὶ ἡ λίαν αὐστηρὰ λογικὴ τῆς ἐτέρας, δὲν ἤθελον ἴσως, συμφωνῆσαι πρὸς τὰς ἐμπνεύσεις καὶ τὰς μετριοφρονηστέρας κρίσεις μεγάλου ἀριθμοῦ ἀναγνωστῶν, πλὴν παρὰ τὰ ἔργα ταῦτα, ὧν ἡ λάμψις ποιεῖ βεβαίως τὰς δειλὰς ψυχὰς, ἀνθεὶ φιλολογία πλήρης αἰσθήματος, ἀρετῆς καὶ ποιήσεως μυροβόλου, ἧς τὸ λεπτὸν ἄρωμα δὲν δύναται νὰ ταράξῃ τὰς νεαρὰς κεφαλὰς. Ἐν τῇ γερμανικῇ μυθιστοριογραφίᾳ ὑπάρχουσι βιβλία δι' ἐκείνας, αἵτινες ἀνακεχωρηκυῖαι παρὰ τὴν οἰκιακὴν ἐστίαν, οὐδεμίαν ἀναμένουσαι ἐπιεικειαν παρὰ τοῦ κόσμου, θέλουσιν ἐν τερπνῇ ἀναγνώσει νὰ εὐρίσκωσι τὴν κεκοσμημένην εἰκόνα τῶν ὄνειροπωλήσεών των.

Ἡ μικρὰ χώρα τοῦ Mecklenbourg ἐκυμαίνετο ἔτι ἐν πλήρει φεουδαλικῷ βεβύματι, ὅτε ἡ Ἴδα Χάν ἐγεννήθη τῇ 22 Ἰουνίου τοῦ 1805 ἐν Tressow. Ὁ πατὴρ αὐτῆς κόμης Φρεδερίκος Χάν, τῇ ἐκκληροδότησε τὰς ῥομαντικὰς αὐτοῦ κλίσεις, τὸ ἀνυπόμονον καὶ τὸ ἀνεξάρτητον τοῦ χαρακτῆρος. Τυχούσα ἀνατροφῆς παρημελημένης, ἐνεκα τοῦ ἰδιορρύθμου βίου τοῦ πατρὸς, ὅστις συνεπήγαγε τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς μητρὸς αὐτῆς, καλλίστης καὶ φιλησούχου γυναικὸς, ἔφθασεν εἰς τὸ εἰκοστὸν πρῶτον τῆς ἡλικίας της ἔτος, φέρουσα ὡς μόνον συστατικά, πνεῦμα ζωηρὸν καὶ χαρακτῆρα ἀνυπότακτον. Εὐχάριστος τὴν μορφήν χωρὶς νὰ ἦεν ἐντελὴς ὠραία, ἦτο μᾶλλον ἀξιαγάπητος, ὅτε καλῶς ἐγνώριζέ της αὐτὴν. Ἡ οἰκογένειά της νομίζουσα ὅτι ἐξασφαλίζει τὴν εὐτυχίαν αὐτῆς, τὴν ἐνύμφευσεν μεθ' ἑνὸς ἐξαδέλφου της, ἀλλ' ἡ ἔνωσις αὕτη ὅλως ἀναρμοδία δὲν ἔμελλε νὰ εἶνε διαρκής, τῷ 1829 τρία ἔτη μετὰ τὸν γάμον ἡ κόμησσα ἦτο ἐλευθέρα.

Νέα ζωὴ τότε ἤρξατο δι' αὐτὴν ἀνεξάρτητος, ἀεικίνητος, ζωηρὰ, ποικίλη, οἷα ἤρμοζε τῇ ἀνησύχῳ ψυχῇ τῆς νεαρᾶς ποιητρίδας. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κύκλου ἐν ᾧ ἔζη, καταφυγούσα παρὰ τῇ μητρί, διέλαμψε παραχρῆμα καὶ ἐτελειοποίησε τὴν ἑαυτῆς μόρφωσιν. Ὑπὸ τῆς διαπύρου δὲ αὐτῆς ἐνεργητικότητος παρορμωμένη ἤρξατο περιηγουμένη, ἔχουσα ὡς συνοδὸν φίλον τινα, ἐξ οὗ μόνος ὁ θάνατος ἔμελλε νὰ τὴν διαχωρίσῃ. Ὁ Βαρῶν Fréderick de Brystam εὐγενῆς καὶ τρυφερὸς συνάμα ἦνονε

τὸν ἄνδρα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ πρὸς τὸν ἐνθουσιώδη ἱππό-
την τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων. Αἱ σχέσεις αὐτῶν πολλάκις ἐπε-
κρίθησαν, καὶ οὐδεὶς ἤθελε νὰ δώσῃ μεγάλην πίστιν εἰς τὰ ὑπὸ
τῆς κ. Χὰν ἀλληγορικῶς καὶ μεθ' ὑπαινιγμοῦ περὶ τούτων λεγό-
μενα ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῆς· ἀλλὰ πᾶν ὅ,τι διὰ χρωμάτων τοσοῦτον
ὀλίγων πραγματικῶν ἐξωγραφεῖτο ἦτο ἀληθές. Ὁ βαρὼν ὑπεσχέθη
τὴν συγκινουσαν καὶ ἀφιλοκερδῆ ἀγάπην τῶν ἠρωίδων τῆς κ. Χὰν
καὶ ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσίν του ταύτην, διατηρήσας μέχρι τέλους
τὸν θρησκευτικὸν ἐκείνον ἐνθουσιασμόν, τὸν ἀρεστὸν εἰς τὴν δε-
σποτικὴν συγγραφέα.

Τὰ πρῶτα ποιήματα τῆς κομῆσεως χρονολογοῦνται ἕκτοτε.
Συγκεχυμένος τις ἐνθουσιασμός εἶνε ὁ ἐπικρατῶν τόνος ἐν τοῖς δο-
κιμίοις τούτοις ἐκδοθεῖσι βραδύτερον. Ἡ κ. Χὰν δὲν εἶχεν ἔτι λά-
θει τὴν δόνησιν ἐκείνην τῆς ψυχῆς, ἥτις ἔμελλε νὰ δρίσῃ τὴν δι-
εύθυνσιν τοῦ πνεύματος αὐτῆς κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ὑ-
πάρξεώς της.

Ἡ μετάβασις ἐνταῦθα θὰ ἦτο δυσχερῆς ἄνευ νεωτάτης τινὸς
βιογραφίας τῆς διασῆμου μυθιστοριογράφου βοηθούσης ἡμᾶς. «Ὁ
φοῖνιξ οὗτος τῆς εὐτυχίας, λέγει φίλη τις θυγαστῆς τῆς κομῆσ-
σεως, διήρκει πρὸ πέντε ἐτῶν περίπου· σεβομένη καὶ ἀγαπωμένη
ὑπὸ τοῦ Brystam, ὡς ὀλίγα τοῦ φύλου αὐτῆς πρόσωπα ἠγαπή-
θησαν καὶ ἐσεβάσθησαν, ἡ κόμησσα διέβλεπεν ἤδη τὰς χρυσὰς
πτέρυγας τῆς ἐλπίδος νὰ ἀπλοῦνται ἐπὶ τῆς κατοχῆς εὐτυχίας
ἀσφαλοῦς ἐν γαληνίῳ καὶ εὐδαίμονι ἐνώσει, ὅτε αἴφνης ἐφάνη ἐν
τῷ δρίζοντί της μορφή τοσοῦτο μεγάλη καὶ ἰσχυρά, ὥστε ὁ οὐ-
ρανός της, ἔστω καὶ πρὸς στιγμὴν, ἔμελλε νὰ ταραχθῇ. Ἀρκεῖ
τις νὰ ὀνομάσῃ ἐκείνον, ἂν διαφλεγῆς ἔρωσ ἐἴλωσε πρὸς τὴν κόμησ-
σαν, ὅπως ἐνοήσῃ πόσον ἀκατανίκητος ὑπῆρξεν ἡ δύναμις ἡ ὠ-
θήσασα πρὸς ἀλλήλας τὰς μεγάλας ταύτας καρδίας, ἵνα τὰς δια-
χωρήσῃ πάλιν μετὰ τῆς αὐτῆς ἰσχύος. Ὀνομάζετο Ἐρρίκος Σί-
μων.»

Τὸ ὄνομα τοῦ Ἐρρίκου Σίμωνος· δὲν θὰ ἤρκει διὰ τοὺς ξένους
ἀναγνώστας ἄνευ ὀλίγων λέξεων περὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Ἡ βρα-
χεῖα αὐτοῦ ὑπαρξίς, περιορισμένη μέχρι τοῦ 1848 εἰς οἰκονομο-

λογικὰς ἐργασίας, φωτισθεῖσα τότε δι' αἰφνηδίας λάμπει, ἀμαυρωθεῖσα κατόπιν διὰ τῆς ἐξορίας καὶ κοπέισα τέλος προῶρως διὰ τοῦ θανάτου, ἀφῆκε βαθεὰ ἔγνη ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν δημοκρατικῶν γερμανῶν. Ποιητικῇ δέ τις αἴγλη περιβάλλει τὰς ἀναμνήσεις ταύτας. Ὁ Σίμων ἔσχε τὸ σπάνιον πλεονέκτημα νὰ κατατάξῃ συγχρόνως τὴν καρδίαν δύο τῶν ἐξοχωτέρων γυναικῶν τοῦ τόπου του, δὲν ἀνεμίχθη ὀλιγώτερον ἐν τῇ ὑπάρξει τῆς κ. Χὰν ἢ ὅσον ἐν τῇ τῆς κ. Λεβάλδ. Ἀναφαίνεται ἡμῖν ὡς ῥωμαντικός τις Γερωνδίνος ἐμπορούμενος τοῦ πνεύματος τόσον τοῦ λόρδου Βύρωνος, ὅσον καὶ τοῦ Πλουτάρχου. Ὑπὸ ψυχρὸν ἐξωτερικὸν ὁ Σίμων ἐκρυπτε ψυχὴν διάπυρον· ἐσυνήθιζε δὲ νὰ λέγῃ· «Ἄν ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας ὀρεῖται νὰ διέλθῃ διὰ τῆς καρδίας μου, ἅς κατακερματισθῇ ἡ καρδία αὕτη». Μονομαχία τις, ἐν ἣ ἔσχε τὸ ἀτύχημα νὰ φονεύσῃ τὸν ἀντίπαλόν του, ἔρριψεν ἐν τῇ καρδίᾳ του χροιάν μελαγχολίας, ἣτις οὐδέποτε τὸν ἐγκατέλιπεν. Ἐφερην οὕτως ἐνδομύχως τὸ σκοτεινὸν καὶ ἀπαίσιον προσωπεῖον ἐκεῖνο, ὅπερ ἦτο μία τῶν ἐπιζητουμένων χαρίτων τῆς ἐποχῆς. Ἡ κ. Χὰν ἐλθοῦσα παρὰ τῇ μητρὶ τῆς συνήτησεν αὐτῶ ἐν Qreifsmald ἄγοντι τὸ τριακοστὸν ἔτος, αὐτὴν τὴν ηλικίαν τῆς κομῆσσης.

Εὐρεθέντες πολλάκις εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἠσθάνθησαν ἀμφοτέρω ἀμοιβαῖον αἰσθημα θαυμασμοῦ καὶ ἐνθουσιασμοῦ, εἰς ὃ τὸ πάθος δὲν ἐβράδυνε ν' ἀκολουθήσῃ. «Δι' ἔλεος, ἔγραφε τῇ κομῆσση, μὴ ἔσο τοσοῦτον ἀξιαγάπητος, τοῦτο ὑπερβαίνει πᾶν ὄριον συγνώμης, καὶ ἡμέραν τινὰ θέλεις δώσει αὐστηρὸν λόγον.» Παρομοιάζει αὐτὴν πρὸς τὸν φοῖνικα, «πρὸς τὸν φοῖνικα ἀπῆντα ἐκείνη, ὅστις ἤθελε νὰ προσεγγίσῃ τὸν οὐρανὸν καὶ ἔμενε μαραινόμενος ἐν τῇ ἐρημίᾳ.—Εἰξέειρω καλῶς τῷ προσέθετεν ὅτι ὑπάρχουσι πλῆθος γυναικῶν ὠραιωτέρων ἐμοῦ, δεξιωτέρων καὶ ἀγαθοτέρων ἴσως, ἀλλ' ὅτον ἀφορᾷ τὴν καρδίαν καὶ τὴν φαντασίαν μάτην ζητῶ τῇ ὁμοίαν μου. Ὅμιλῶ μετὰ τοσαύτης εἰλικρινείας, διότι δὲν ἔπλασα ἐγὼ ἐμαυτὴν, ἀλλ' ἐγεννήθην τοιαύτη.» Ἡ κυρία αὕτη φαίνεται παρεδέχετο ὅτι ἡ μετριοφροσύνη εἶνε ἴδιον χυδαίων ψυχῶν μόνον. Ὁ χαρακτήρ οὗτος ἀπκντᾶται συνεχῶς εἰς τὰς τοιοῦτου εἶδους

γυναίκας. Ἡ Ῥαχήλ, ἔλεγεν· «εἶμαι τοσοῦτον μοναδική ὅσον τὰ μέγιστα ἀνθρώπινα φαινόμενα.»

Ἡ κόρησσα καὶ ὁ Σίμων, ἠγαπῶντο καθ' ὅν τρόπον ἐννόουν τὸ αἰσθημα, ἡ καρδία μικρὸν μέρος ἐλάμβανεν εἰς τοῦτο, δι' ὃ ἅπαν τὸ μέγα τοῦτο οἰκοδόμημα τῶν ὑπερβολῶν ἐμελλε νὰ κατακηρηνισθῆ ὑπὸ τὸ πρῶτον κτύπημα τῆς ὑπερηφανείας. Ὁ Ἐβραϊκὸς προσήνεγκε τὴν χεῖρά του τῇ κομήσῃ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο δημοκρατικὸς, ἐκείνη δὲ προκατειλημμένη ὑπὲρ τῆς εὐγενείας τῆς, τὴν ἀπέκρουσε καὶ οὕτως ἐχωρίσθησαν, πληγέντες βαθέως ἀμφοτέρω.

Ἡ πάλῃ τῆς κομήσεως ὑπῆρξε σκληρά, ἐὰν κρίνη τις ἐκ τῶν ἰχνῶν, ἅτινα ἀφῆκεν ἐν τῇ ζωῇ τῆς. Καταφυγοῦσα καὶ πάλιν πρὸς τὸν λησμονηθέντα φίλον, εὗρεν αὐτὸν πάντοτε ἔτοιμον νὰ τὴν παρηγορήσῃ καὶ τὴν ὑποστηρίξῃ. Ἀσθενήσασα ἐπικυνδύνως ἐπὶ πέντε μῆνας, ἔτυχε παρ' αὐτοῦ διαφερούσης περιποιήσεως, καὶ μοναδικῆς ἀφοσιώσεως· εἶτα ἤρξαντο ταξιδεῦοντες, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἤρκει νὰ φέρῃ τὴν λήθην. Τῇ ἐχρειάζετο τροφή διὰ τὴν φιλοδοξίαν, ἣτις ἀείποτε ἐτάραττε τὴν κεφαλὴν τῆς, καὶ ἡ δόξα τὴν προσεῖλκυεν. Ἀφοῦ δὲ ἅπαξ ἤρχισε νὰ συγγράφῃ δὲν ἐσταμάτησε πλέον. Περιέγραψεν ἑαυτὴν ὑπὸ μυρίας μορφῶν καὶ μετέπλασε τὴν ἰδίαν τῆς ὑπαρξίν καταστάσα τὸ κέντρον ἀπάντων τῶν μυθιστορημάτων τῆς. Αἱ ἀντιφάσεις τῆς δὲν τὴν παρηνόχλουσαν ποσῶς. Ἀριστοκρατικὴ τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ὑπὲρ πάντα ἄλλον παθοῦσα ἐκ τῶν προλήψεων τῆς τάξεώς τῆς, ἐδημιούργησε κοινωνίαν ἰδίαν, ὑψηλόφρονα καὶ ἐλευθεριάζουσαν συγχρόνως, ἐν ἣ ἡ λάμψις τῶν παθῶν δικαιοῖ τὰς πλάνας καὶ ἡ εὐγένεια νομοθετεῖ κατὰ βούλησιν. «Ζητῶ τὴν διάκρισιν, ἔγραφε τῷ βαρῶνι Stenberg, οὐχὶ ἐν τῇ συμπεριφορᾷ καὶ τῇ ἐκπληρώσει τῶν κανόνων ἀλλ' ἐν τῇ ἀνεξαρτησίᾳ, ἐν τῇ πάλῃ κατὰ τῶν κατωτέρων στρωμάτων τῆς κοινωνίας, ἅτινα θέλουσι νὰ ὑπερπηδήσωσι τὰ ἐσακμμένα καὶ λάθωσι προνόμια εἰς ἡμᾶς μόνον ἀνήκοντα.»

Ἰδῶμεν διὰ ποίων χρωμάτων ζωγραφεῖ τοὺς ἥρωας αὐτῆς. Ἡ Φουστίνη, ἣτις ὀφείλει τὴν ὀνομασίαν τῆς εἰς τὴν λατρείαν, ἣν ὁ πατὴρ τῆς εἶχε πρὸς τὸν Φάουστ τοῦ Göthe, εἶνε ἴσως τὸ πε-

ριεργότερον καὶ ἐν τῶν ἐπιφανεστάτων αὐτῆς συγγραμμάτων.

Ἡ Φαουστίνη ἀνατρέφεται ἐν τῷ μοναστηρίῳ καὶ εἶτα περιθάλλεται ὑπὸ φιλαρέσκου τινος θείας, ἥτις τὴν νυμφεύει μετὰ τινος ἀξιοματικῆς τοῦ κόμητος Obernau. Οὗτος δὲν ἠγαπήθη, διότι οὐδὲν εἶχεν τὸ ἀξιαγάπητον, ἦτο βάρβαρος, ἐκείνη ῥωμαντική. Σχετισθεῖσα μικρὸν μετὰ τὸν γάμον της μετὰ τοῦ βαρῶνος Andleau, τοῦ τελειοτάτου τῶν ἀνδρῶν, ἀγαπᾶται παρ' αὐτοῦ. Ἡμέραν τινά, καθ' ἣν ὁ βαρὼν ἐκμυστηρεύεται τὸν εὐσεβῆ αὐτοῦ ἐνθουσιασμὸν τῆ κομῆσι, εἰσέρχεται ὁ σύζυγος αὐτῆς αἰφνηδίνως, ὀργίζεται, κτυπᾶται μετὰ τοῦ ἀντιζήλου του καὶ πληγώνει αὐτὸν θανασίμως. Ἡ Φαουστίνη τὸν ἀκολουθεῖ, τὸν περιποιεῖται, ὁ δὲ ἔρωσ τὸν θεραπεύει. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Obernau ἀποθνήσκει. Ἴδου ἡ ἡμετέρα ἡρώς ἐλευθέρα, καθ' ἣν τρόπον δὲ ἀγαπᾶ καὶ ἐπιδεικνύει τὴν σταθερότητά της, φαίνεται ὅτι εἰς τὴν συγγραφέα οὐδὲν πλέον ἐναπολείπεται, ἢ νὰ ὀδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ μυθιστόρημα νὰ λάβῃ πέρας. Παντελῶς, μὲν ἄρχεται. Ἡ Φαουστίνη ἀποτροπιάζεται τὸν γάμον, θέλει τὴν εὐτυχίαν ἀνευ ἀλύσεων, δι' ἣ ἀρνείται τὴν προσφερομένην χεῖρα τοῦ Andleau, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸν ἔρωτα. Διέρχεται οὕτω τὴν ζῶν ὡς οὐράνιον φαινόμενον, ἀδιάφορος πρὸς τὴν δόξαν, ἥτις τὴν περιβάλλει καὶ τὰ θυμιάματα, ἅτινα τῇ προσφέρονται. Ἐπιτρέπει νὰ τὴν λατρεύσι, ἀλλὰ τοῦτο καὶ μόνον ἢ διάπυρος αὐτῆς φύσις τὴν μετάγει πέραν τῶν γηίνων παθῶν. Ὁ Andleau προσπαθεῖ πάντοτε νὰ κατευνάζῃ τὴν φωτοβόλον ὑπαρξίν τῆς ἡρώιδος, ἥτις καθιστᾶ μὲν αὐτὴν ὠραίαν, ἀλλὰ καὶ προξενούσαν τρόμον. Φροντὶς ματαία, προσθέτει ἡ συγγραφεύς, ἡ Φαουστίνη ἠγάπα νὰ λέγῃ «Ὁ οὐρανὸς καὶ ἐγὼ ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν θεύλας, εἶνε τοῦτο τῆς φύσεως ἡμῶν ἴδιον καὶ οἱ ἄνθρωποι πικροχλοῦσιν ἡμᾶς διὰ τῶν κεραυνχωγῶν των.»

Ἡ διήγησις ἀκολουθεῖ οὕτω τὴν πορείαν της ἐν μέσῳ λεπτολόγων συζητήσεων ἐπὶ τῆς καλλονῆς, τῆς μεγαλοφυΐας, τῆς τέχνης, τῆς ἀριστοκρατίας, τοῦ ἔρωτος πρὸ παντὸς, ἀλλὰ πρέπει νὰ φθάσωμεν εἰς συμπέρασμα τι. Ἡ Φαουστίνη συναντᾷ εἰς Δρέσδην τὸν κόμητα Μάριον, ἄνδρα ἔχοντα πᾶν ὅ,τι ἀκριβῶς

ἔλειπεν ἐκ τοῦ ἡρέμου χαρακτῆρος τοῦ Andleau, τὸ πάθος, τὴν ἔλξιν, τὴν ἐνεργητικότητα, τὴν ἀγαπᾶ, καὶ τῇ ὁμολογεῖ τοῦτο, ἐκεῖνη δὲ θαμβωθείσα πρὸς στιγμὴν ὑπὸ τῆς φλογὸς ταύτης πιστεύει ὅτι εὗρεν τέλος τὴν ματαίως ζητουμένην εὐδαιμονίαν. «Εἶχες δίκαιον, γράφει τῷ Andleau, ἀναχωρῶν νὰ μοὶ εἴπῃς «θὰ μὲ λησμονήσῃς» πὲ ἐλησμόνησα· δὲν ὀφείλομεν πλέον νὰ ἐπανίδωμεν ἀλλήλους.» Νομφευθεῖσα τὸν Μάριον ἄνευ ἐλέγχου τοῦ συνειδότος, εἶνε εὐτυχῆς καὶ ἐπανακάμπει μετ' αὐτοῦ εἰς Ἰταλίαν, ἀλλ' ἐκεῖ ἀπαντᾷ τὸν Andleau ἐτοιμοθανῆ, δέχεται τὴν τελευταίαν αὐτοῦ πνοήν, καὶ μὴ ἀναμένουσα πλέον γαλήνην ἐν τῷ κόσμῳ ἐγκαταλείπει αὐτὸν καὶ κλείεται ἐν μοναστηρίῳ.

Τοιοῦτος ὁ μῦθος τοῦ ἰδιορρύθμου μυθιστορήματος. Ὁ ἀναγνώστης δυσκόλως δύναται νὰ μορφώσῃ ἰδέαν καὶ νὰ ἐννοήσῃ τὴν παράδοξον καὶ πλάνητα ψυχὴν ταύτην τῆς ἡρώιδος. Ἡ Φαουστίνη δὲν εἶνε οὔτε ἡ μελαγχολία τοῦ Βερτέρου, οὔτε ἡ ἀπογοήτευσίς τοῦ Ῥενέ, οὔτε ἡ στυγνὴ ἀπελπισία τῆς Λελίας ἠρηνοῦσης τὰ σθεσθέντα αὐτῆς πάθη καὶ τὰς δραπέτιδας χιμαίρας τῆς, τῆς Λελίας ποθούσης τὸ ἄπειρον· ἐκ τῶν μεγάλων τούτων οἰμογῶν, ἡ Φαουστίνη δὲν ἀντελείφθη ἢ ἠχῶ τινὰ μεμακρυσμένην καὶ δυσδιάκριτον· τίς εἶνε λοιπόν; Ἡ συγγραφεὺς λέγει τοῦτο ἐν τῷ προλόγῳ τῆς τρίτης αὐτῆς ἐκδόσεως. «Ἡ Φαουστίνη ἔχει τὸ στέμμα τῆς καλλονῆς, τῆς μεγαλοφυΐας, τῆς χάριτος καὶ εἶνε βασίλισσα διὰ τῆς ἰσχύος τῆς ταύτης ἐπὶ τῶν καρδιῶν· ζητεῖ τὴν εὐτυχίαν αἰώνιον, ἀνεξάντλητον, ἀσφαλῆ καὶ ὅπως τὴν ἀποκτήσῃ ἐγκαταλείπει καὶ θυσιάζει τὰ πάντα. . . τέλος κατακαίεται διὰ τοῦ πυρός, δι' οὗ τοὺς ἄλλους κατέκαυσε.»

Μετὰ τὴν Φαουστίνην τὸν ὑπέρτατον τοῦτον ἐγωϊσμὸν ἔγραψε τὴν Σιδύλλην, τὴν ἔχουσαν ψυχὴν μεγάλην μὲν, ἀλλὰ κενήν, εἶτα πλεῖστα ἄλλα, ἐν οἷς παντοῦ ἀναφαίνεται ἢ αὐτὴ νοσηρὰ παραχῆ ψυχῆς ἐγωϊστικῆς, ἣτις εὕρισκε τὸν κόσμον κενόν, διότι δὲν βλέπει ἢ αὐτὴν καὶ μόνην ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ· πτωχὴ σφαῖρα πεπληρωμένη ἀέρος, ἣν πᾶσα πνοὴ περιστρέφει καὶ ἣτις φαντάζεται αὐτὴν μετέωρον πλανώμενον μεταξὺ τῶν οὐρανίων σωματίων. Ἐν τῇ διηγῆσει, τὸ ὕψος εἶνε πάντοτε τὸ αὐτό, μακρολόγον

καὶ ἐπιτετηδευμένον, ἀλλὰ πλήρες λάμπειως, πολλάκις δὲ καὶ θερμότητος, εὐστοχοὶ παρατηρήσεις δὲν ἐλλείπουσι, τὸ πᾶν δὲ ἐκφράζεται διὰ λεκτικῶν κεκοσμημένου διὰ φυσικῆς χάριτος. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ Σίμωνος πλανᾶται ἐπὶ πάντων τῶν μυθιστορημάτων διαφωτίζουσα αὐτά, ὑπάρχουσι μέρη δλόκληρα, καὶ ταῦτα δὲν εἶνε τὰ ἥττον εὐγλωττα, ἅτινα εἶνε ἀποσπάσματα τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν· «Ἐὰν εὕρισκον ἄλλο τι ἱκανὸν νὰ πληρώσῃ τὸ κενὸν τῆς ὑπάρξεώς μου, οὐδέποτε ἤθελον γράψαι» λέγει, καὶ τοῦτο τὴν δικαίῃ προσθέτουσαν «οὐδένα συγγραφέα εὐχαριστοῦμαι νὰ ἀναγινώσκω πλειότερον ἑμαυτῆς.»

Ἡ εὐτυχὴς ὑποδοχή, ἧς ἔτυχον τὰ ἔργα της, κατὰ πολὺ συμβάλλεται θεσβαίως εἰς τὴν εὐχαρίστησιν ταύτην, διότι αἱ ὑψηλοφρονουσαι καὶ σκληραὶ αὐταὶ ψυχαὶ δὲν ἀπαξιοῦν νὰ ἐμπιστευθῶνται τοὺς ἐνδομύχους αὐτῶν πόνους πρὸς τὸν ὄχλον ἐκείνον, ἐν περιφρονουσίῃ, ἀλλὰ τοῦ ὁποίου ὁ γενικὸς θαυμασμός, ἀποβαίνει κατὰ μονάδα δι' αὐτὰς πάθος ἐπικρατοῦν παντὸς ἄλλου.

Ἡ κ. Χάν εὖρε θαυμαστάς ἐν πάσαις ταῖς τάξεσι, θερμοτάτας δὲ ἀναγνωστρίας παρ' ἐκείνας, ἃς ὁ γάμος κακῶς ἐξυπηρέτησε καὶ κακῶς ἐννοούμενον αἶσθημα ἐξετροχίασε τῆς εὐθείας ὁδοῦ. Τὰ θύματα ταῦτα παρηγοροῦντο ἀνευρίσκοντα ἐν τοῖς ἔργοις τῆς κ. Χάν τὰς ἰδίας αὐτῶν ἀλγηδόνας καὶ τὰ ἴδια ὄνειροπωλήματα παραμορφούμενα ὑπὸ ψευδοῦς λάμπειως μεγαλείου.

Τῷ 1845 ἡ κόμησσα ὤρισε τὴν διαμονὴν αὐτῆς ἐν Δρέσδῃ, ὁ πιστὸς αὐτῆς σύντροφος ὑπερέχων αὐτὴν κατὰ δέκα ἔτη τὴν ἡλικίαν ἤρχησεν ἀπαυδῶν, καὶ ἐπεθύμει τὴν ἀνάπαυσιν. Ἡ ἐποχὴ αὕτη ὑπῆρξεν ἡ λαμπροτέρα τῆς ζωῆς της. Περικυκλουμένη ὑπὸ θαυμαστῶν καὶ λατρευτῶν ἡ ὑπερφήνειά της ἱκανοποιεῖτο. Ἀκριβῶς διότι ἐν Γερμανίᾳ αἱ γυναῖκες συνήθως εἶναι μετριόφρονες καὶ περιορισμέναι, αἱ ἐξερχόμεναι τοῦ κοινοῦ θεωροῦσιν ἑαυτάς ἀλλοίας φύσεως καὶ γαυριῶσιν ὡς θεότητες. Τὸ λυπηρὸν δὲ εἶναι ὅτι ἐπιβαλλόμεναι οὕτω διὰ τῆς Ὀλυμπίας αὐτῶν συμπεριφορᾶς, ἀπατῶσαι ἑαυτάς ἀπατῶσι καὶ τοὺς ἄλλους. «Ἡ συμπάθεια, ἣν μοὶ ἐπιδεικνύουσιν ἔλεγε μὲ εὐχαριστεῖ, ἀλλὰ ποσῶς δὲν εἶναι ἀνυπακοαία διὰ τὴν εὐτυχίαν μου· ἐὰν ὁ κόσμος ἀπομακρυνθῆ ἑμοῦ,

ἡ στέρησις θὰ εἶναι δι' αὐτόν, οὐχὶ δι' ἐμέ». Μετὰ τοιούτων αἰσθημάτων καὶ σκέψεων βαδίζουσα ἔφθασε μέχρι τοῦ 1848. Ἡ πρόοδος, ἣν ἐλάβανεν ἡ δημοκρατία τὴν ἠρέθιζεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἔπαυσε τὴν μετὰ τοῦ βαρώνου ἀλληλογραφίαν αὐτῆς λέγουσα «αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ δὲν πρέπει οὐδὲν περὶ ἡμῶν νὰ μάθωσι, διότι δὲν ἤθελον μᾶς ἐννοήσει». Νέα δοκιμασία ἐν τούτοις ἀνέμενεν αὐτὴν. Μεταβᾶσα εἰς Βερολίνον, ὅπως ἴδῃ θνήσκον τὸ μονογενὲς αὐτῆς θυγάτριον λαμβάνει εἰδήσιν ὅτι ὁ φίλος αὐτῆς βαρώνος κινδυνεύει· δρομαία ἐπανακάμπτει ἐν Δρέσδῃ ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο κατορθοῖ ἢ νὰ περιποιηθῇ αὐτὸν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του διὰ παντός.

Τὸ ὄνομά του ἐχαράχθη ἐπὶ λίθου συνοδευόμενον διὰ τῶν ἀπλῶν τούτων λέξεων· «κοιμοῦμαι, ἀλλ' ἡ καρδία μου γρηγορεῖ».

Ὁ θάνατος οὗτος ὑπῆρξε δυστύχημα ἀληθὲς διὰ τὴν κ. Χάν καὶ ἡ ἀπελπισία, ἣν ἐδοκίμασεν ὀμιλεῖ εὐφραδέστερον ὑπὲρ αὐτῆς, ἢ πάντες ὀμοῦ οἱ λοιποὶ διθύραμβοι. Τὴν θλίψιν της δὲν ἐσκέφθη πλέον νὰ μετατρέψῃ εἰς μυθιστόρημα, ἤσθάνετο καλῶς ὅτι ἡ ἀμοιβὴ τοῦ κόσμου δὲν ἐξήρκει πλέον πρὸς ἐπούλωσιν τῶν πληγῶν της. Ἔστρεψε τότε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων, οἵτινες διὰ μιᾶς μόνης πτήσεως φθάνουσιν ἐκεῖ ἄνευ τινὸς ὑποστηρίγματος. Ὁ ἰσχυρὸς, πλὴν ἀφελῆς χριστιανισμὸς τοῦ Λουθήρου δὲν ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν φαντασίαν αὐτῆς, φιλόδοξον καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀλγηδόνι. Τῇ ἐχρειάζετο ζωηρὰ λάμψις πρὸς παρηγορίαν καὶ τροφὴν διὰ τὸν νέον ἐνθουσιασμόν, οὗτινος ἐνεφορεῖτο. Τὰ μοναστήρια διεδραμάτισαν πάντοτε μέρος ἐν τοῖς μυθιστορήμασιν αὐτῆς, ὁ ἐπιβλητικὸς καθολικισμὸς τὴν προσείλκεν, ἡ ἀρχαία ἱεραρχία τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἐκολάκευε τὰς φεουδαλικὰς αὐτῆς ἀρχαίας κλίσεις. Διενόηθη ἀμέσως νὰ δεχθῇ τὸ δόγμα καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἤρξατο μανθάνουσα τὴν λατινικὴν. Ἐξομώσασα καὶ ἀναβαπτισθεῖσα διὰ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐρρίφθη μεθ' ὀρμῆς ἐν τῇ νέᾳ ὁδῷ, ἀλλὰ μέχρι τέλους διέμεινεν ἡ αὐτὴ πάντοτε. Ὁ ζῆλος ὁ ἀναφλέξας αὐτὴν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ καθολικισμοῦ ἐκφράζεται ἀπαραλλάκτως, ὅπως καὶ τὰ ἄλλοτε συναισθήματα αὐτῆς. Ἡ θεολογία ἀντικατέ-

στησε τὸν ἔρωτα καὶ ἡ προπαγάνδα τὴν ἀρχαίαν θερμότητα τῆς χειραφετήσεως, κατὰ βάθος ὅμως διέμεινε πάντοτε τὸ αὐτὸ πνεῦμα ὑψηλόφρον καὶ δεσποτικόν, ὅπερ δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ πῶς ἅπας ὁ κόσμος δὲν ἀκολουθῆ αὐτὸ κατὰ τὴν πορείαν του.

Ἐν τῇ Δοραλίᾳ ἐπανευρίσκει τις τὴν Φαουστίνην προσηλυτισθεῖσαν καὶ προσηλυτίζουσαν, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ προδιαγεγραμμένου κύκλου τῆς ἀπροσπελάστου ὑπεροφίας καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ. Ἡ αὐτὰπάρνησις τῆς Δοραλίας προτιμώσης τὸ καθῆκον τῆς εὐτυχίας, καὶ ἐπανερχομένης παρὰ τῷ ἐγκαταλειφθέντι συζύγῳ, εἶναι βεβαίως εὐσεβεστέρα καὶ τὸ παράδειγμα προτιμότερον τοῦ τῆς Φαουστίνης, καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ὑπάρχει ὄντως πρόοδος ἀλλὰ τὸ λοιπὸν μένει τὸ αὐτό. Οἱ αὐτοὶ χρωματισμοί, αἱ αὐταὶ σκηναί. Ὁ κατάλογος τῶν συγγραφῶν τῆς κ. Χὰν κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον εἶνε μέγας καὶ περιλαμβάνει παντοίας φύσεως ἔργα, μυθιστορήματα, ποιήσεις, βιογραφίας, ἐξομολογήσεις κατὰ τὸν τρόπον τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου, ἀλλ' ἐν πᾶσι τούτοις βασιλεύει τὸ ἐγὼ μέχρι τῶν ποδῶν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος. Τέλος βαρυνθεῖσα τὰ πάντα καὶ διοῶσα τὴν δόξαν αὐτῆς ὠχρίωσαν, ἴδρυσεν παρὰ τὴν Mayene μονὴν καὶ ἐκεῖ ἀπεσύρθη ἐξακολουθοῦσα γράφουσα πάντοτε. Οὕτω διέρευσε, ἐν μέσῳ τοῦ μοναστικοῦ σκιδόφωτος αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῆς γυναικὸς ταύτης, ἥτις ἐπὶ τριάκοντα ἔτη ἀπησχόλησε τὴν Γερμανίαν διὰ τῶν ἔργων τῆς καὶ τῶν ἰδίων αὐτῆς περιπετειῶν. Ἡ κ. Χὰν μὲ τὰς φεουδαλικὰς αὐτῆς ἀρχὰς καὶ τὰ ὑπεροπτικὰ αἰσθήματα, δὲν εἶνε τόσον τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς, ἐν προγενεστέροις χρόνοις ἤθελε καλῆτερον ἐννοηθῆ, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιδράσεως, ἣν ἤσκησε, διὰ τὰς τάσεις, ἃς ἐξεπροσώπησε, κατέχει θέσιν διακεκριμένην ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς φιλολογίας τοῦ τόπου τῆς.

Διὰ παραδόξου δὲ περιστροφῆς τῶν ἐπὶ γῆς πραγμάτων, ὅ,τι ἐκ τῆς γυναικὸς ταύτης, τῆς τοσοῦτον περιφρονούσης τὸν ὄχλον, μέλλει νὰ διαμείνῃ ἐπὶ μακρότερον χρόνον, εἶνε μικρόν τι ἀσμάτιον ἀπλοῦν, καταστὰν δημῶδες, ὅπερ οἱ νέοι ψάλλουσι ταῖς ἐαυτῶν μνησταῖς, αἱ νεάνιδες τερετίζουσι καὶ αἱ μητέρες λικνίζουσι διὰ τούτου τὰ βρέφη των.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΖΑΠΠΑΣ

Τοῦ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΖΑΠΠΑ τὸν θάνατον ἐν θλίψει ἤκουσε καὶ ἡ πρω-
τεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, καὶ τὸ μέγεθος τῆς γλύπης οὗτης συνε-
μερίσθη ἅσα καρδία Ἑλληνικὴ συναισθανθεῖσα, ὅποσαι εἰσὶν αἱ πρὸς τὸ ἔ-
θνος τοῦ ἀνδρὸς ὑπηρεσίαι. Περὶ τοῦ ἀνδρὸς τοῦτου ἀδελφοῦ ὡς γνωστὸν
τοῦ ἀποθανόντος μεγάλου ἐνεργήτου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους Εὐαγγέλι
Ζάππα καὶ τοῦ ζῶντος Κωνσταντίνου Ζάππα, ἱκανὰ ἔγραψαν, λεπτομερῶς
τὸν βίον αὐτοῦ ἀφηγηθέντες οἱ «Σύλλογοι» τοῦ Βουκουρεστίου, ἡ μόνη ἐκδι-
δομένη ἐκεῖ Ἑλληνικὴ ἐφημερίς. Ἐκ τῶν σημειώσεων ἐκείνων, ἐν τῇ σει-
ρᾷ τῶν Βιογραφιῶν τοῦ «Ἡμερολογίου» θὰ γράψωμεν λεπτομερῆ βιογρα-
φίαν τοῦ Α. ΖΑΠΠΑ, ἡ μνήμη τοῦ ὁποίου ἔσται ἀγίτρωσ καὶ ἀθάνατον
τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν πάσῃ Ἑλληνικῇ καρδίᾳ.

Ach, wenn du würest mein eigen
Wie lieb sollt'st du mir sein!...

«Ἐν εἰσο ἰδικός μου πόστον θὰ μοί εἶσο προσφιλές.»

Ἡ κυρία Λεβάλδ εἶνε τῶν ἡμετέρων χρόνων. Ἰουδαία τὸ γένος εἶχε μεγίστην τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν ἠρόθρησκον αὐτῆς Ῥαχήλ. Πνεῦμα λαμπρὸν καὶ ἰσχυρὸν ἦμα, καρδία εἰλικρινής, αὐστηρὰ πολλάκις, γενναία, ἀγαπῶσα τὸ ἀγαθὸν καὶ πᾶν ὅ,τι ἀληθές, λέγει ἀκριβῶς τὰ διανοήματα αὐτῆς, ἄνευ περιστροφῶν, δεικνύουσα μόνον μικρὰν αὐταρέσκειαν πρὸς τοῦτο. Ἐν τῇ αὐτοβιογραφίᾳ αὐτῆς¹ τὸ κάλλιστον καὶ περιεργότερον τῶν συγγραμμάτων της δύναται νὰ ἴδῃ τις τὴν γυναικίαν καὶ τὴν συγγραφεῖαν.

Διὰ τῆς κ. Λεβάλδ ὁ ἀναγνώστης μεταφέρεται πολὺ μακρὰν τοῦ ἄβροῦ κόσμου τῆς κ. Χάν. Ἀνατροφή, ἰδέαι, αἰσθήματα, τὸ πᾶν εἶνε διάφορα, μεταπίπτει τις ἐν πλήρει Ἰουδαϊκῇ κοινωνίᾳ, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ καταλίπη τὸ γερμανικὸν ἔδαφος. Τὸ βιβλίον τῆς αὐτοβιογραφίας αὐτῆς ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην εἶνε πολὺτιμον μνημεῖον. Ἡ ἀνάγνωσις ὅμως αὐτοῦ δὲν εἶνε πάντοτε ἐλύουσα, καὶ τὸ διαφέρον ἐξασθνεὶ πολλαχοῦ, διότι ἡ συγγραφεῖς πρὸ πάντῃς θελήσασα νὰ καταστήσῃ ψυχολογικὸν τὸ ἔργον, σταματᾷ ἐπὶ παντὸς ἀντικειμένου ἐξετάζουσα αὐτό. Τὸ βιβλίον ὑπερἀνέγνωσεν, ὁ ἀνὴρ ὃν συνήνητησεν, ἡ πολιτικὴ, τὸ δίκαιον, αἱ κοινωνικαὶ προλήψεις, πρὸ πάντῃς δὲ τὸ περὶ χειραφετήσεως τῆς γυναικὸς ζήτημα, ἐπανερχόμενον ἀδιαλείπτως ὡς ρυθμὸς κανονικός, ὅμοιος πρὸς μονότονον ἐπιφθόν, καταλαμβάνουσι πολλὰς σελίδας. Τὰ μᾶλλον ἀσήμαντα περιστατικά ἀπασχολοῦσι τὸ πνεῦμα της· διηγουμένη φέρ' εἰπεῖν τίνι τρόπῳ παῖς οὔσα ἔθραυε τὰ ἀθύρματά της ζητεῖ τὸν λόγον τῆς ῥοπῆς ταύτης πρὸς τὸ καταστρέφειν. Ὁ Gütthe, ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ ὡσαύτως συνεχῶς διακόπτει τὴν σειρὰν τοῦ λόγου, ὅπως ἀναπτύξῃ γενικὰς τινὰς ἰδέας, ἀλλ' εἶνε ὁ Gütthe καὶ οὐδεμίαν τῶν παρατηρήσεων αὐτοῦ εἶνε ἀδιάφορος.

Ἡ Φανή Λεβάλδ ἐγεννήθη τῇ 24ῃ Μαρτίου τοῦ 1814 ἐν Lænigsberg, ἀνῆκε δὲ εἰς οἰκογένειαν ἐμπόρων τραπεζιτῶν οὖν·

1 Meine Lebingsgeschichte, ἐξ τόμου Βερολτιον 1862.

ποληπτων ἐν τῇ χώρᾳ. Ἀναπτυχθεῖσα ἐν μέσῳ οἰκογενειακοῦ βίου τὰ μάλιστα καλῶς διοργανωμένου, ἔδειξε πάντοτε πρὸς τὴν σπουδὴν ἰδιάζουσαν κλίσιν. Ἐνδεκαέτις ἔδωκε δείγματα τῆς ἀξίας αὐτῆς, δέκα δὲ καὶ τεσσάρων ἐτῶν ἐγκατέλιπε τὴν σχολήν. «Ἡ κεφαλὴ σου θὰ ἤρμوزه μᾶλλον ἐπὶ τῶν ὤμων νεανίσκου» τῇ εἶπε καθηγητῆς τις ἐξετάζων αὐτήν, ἕτερος δὲ τῇ ἔγραψεν ἐπὶ τοῦ λευκώματός της «Ἀπομακρύνειν τὸν νοῦν τῆς πλάνης, καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἐγωΐσμου». Ἡ Φανὴ ἠκολούθησε τὸ παράγγελμα τοῦ δευτέρου διδακτάλου καὶ προσεπάθησε νὰ μὴ ἀποδείξῃ ἀπατηθέντα ὡς πρὸς τὴν κρίσιν του τὸν πρῶτον. Δέκα καὶ ἑξ ἑτῶν ἐθαυμάζετο. Ἡρέσκετο δὲ ἀναγινώσκουσα πρὸ παντὸς τοὺς ἀνατολικούς μύθους, «ἔνθα, γράφει ἡ φαντασία ἐνοῦται μετὰ εὐρείας ἐλευθέρως εὐθυκρισίας». Ὁ πατὴρ αὐτῆς ἐξεληούσης τῆς σχολῆς παρέδωκε τῷ καθηγητῇ Καντίῳ καὶ φίλῳ τῆς οἰκογενείας, ἡ δὲ μετὰ τοῦ φιλοσόφου τούτου συνάφεια ἠῤῥησε τὴν φυσικὴν αὐτῆς ἀποστροφήν πρὸς τὰς ἀμαθεῖς καὶ ἀδυνάτους γυναῖκας.

Τὸ πρῶτον ἀντικείμενον, ὅπερ ἔμελλε νὰ δώσῃ ζωὴν εἰς τὴν ψυχὴν ταύτην, τὴν τοσοῦτῳ ξένην τῶν μεταφυσικῶν πραγμάτων, ἦτο νέος τις θεολόγος, ὅστις τοιουτοτρόπως τὴν προσείλκυσε, ὥστε διεκήρυξεν ἀμέσως ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ γίνῃ χριστιανή. Ὁ πατὴρ της ἀνὴρ καθ' ὅλα χρηστὸς καὶ νοήμων, ἐνόμιζεν ὅτι ἐκτελεῖ ὑψίστον ἔργον λογικῆς ἀφίνων εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ τὴν φροντίδα κατὰ τὴν ἐνηλικιότητά των νὰ ἀποφασίσωσιν ἀφ' ἑαυτῶν τὸ περὶ τῆς πίστεως, κατὰ συνέπειαν οὐδεμίαν ἀντίρρησην ἔφερον εἰς τὴν ἐκδηλωθεῖσαν θέλησιν τῆς θυγατρὸς του. Ἀλλὰ μικρὸν μετὰ τὸν νεοφωτισμὸν αὐτῆς, ὁ νέος θεολόγος ἔπαυσε τοῦ ζῆν, καὶ τοῦτο ὑπῆρξε τὸ πρῶτον μυθιστόρημα τῆς κ. Λεβιάδ. Τὸ δεύτερον δὲν ἐβράδυνεν. Ὄφειλε νὰ διέλῃ καὶ αὕτη διὰ τῶν αὐτῶν δοκιμασιῶν καὶ πόνων δι' ὧν διῆλθε καὶ ἡ κ. Χάν. Ἡ συνάντησις τοῦ Ἑρρίκου Σίμωνος ἐπέπρωτο νὰ ἦνε δι' ἀμοτέρας δυσμενὲς ἄστρον.

Ἦτο ἐξ ἄδελφός της καὶ ἐγνωρίσθησαν μικρὸν μετὰ τὴν περιώνυμον ἐκείνην μονομαχίαν του. Ἡ κ. Λεβιάδ ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῆς ζωῆς μου» περιγράφει αὐτὸν ποῖος ἦτο τῷ ὄντι, ἀληθὴς ἦρωας μυθιστορήματος, σκιαγραφία τις τοῦ Βύρωνος. Τὸν ἠγάπα ἀπὸ τῆς

πρώτης αὐτῶν συναντήσεως ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ ἐκμυστηρευθῆ τοῦτο βλέπουσα αὐτὸν σιγῶντα. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπέφερεν οὕτω ἐν σιγῇ μεταξὺ φόβου καὶ ἐλπίδος, ἀναγινώσκουσα τὰς ἐπιστολάς του καὶ μάτην προσπαθοῦσα νὰ μαντεύσῃ τὴν τύχην της διὰ μέσου τῶν γραμμῶν. Ὁ Ἑρρίκος ἐπραγματεύετο πάντοτε ἐν αὐταῖς περὶ ξένων ἀντικειμένων.

Ἡ οἰκογένειά της προέτρεπεν ἐν τούτοις αὐτὴν νὰ νυμφευθῆ καὶ ἐξασφαλίσῃ τὸ μέλλον της διὰ καλῆς τινὸς ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ τοσοῦτον ἠνοχλεῖτο ὁσάκις τῇ ἐγένοντο αἱ παρατηρήσεις αὐται, ὥστε σπουδαίως ἐσκέπτετο νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ νὰ γίνῃ διδάσκαλος, ὅπως ἐξοικονομῆι τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἦναγκασμένη οὕτω νὰ περικλείῃ ἐν ἑαυτῇ ἔρωτα, ὃν οὐδεὶς τῶν περὶ αὐτὴν ἐφαίνετο ἐνοῶν, καὶ σταθεροτάτην ἀπόφασιν ἔχουσα νὰ μὴ νυμφευθῆ παρὰ τὴν καρδίαν της οὐδένα, ἦτο δυστυχῆς, μόνην παρηγορίαν εὐρίσκουσα ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τῆς κ. Ῥαχὴλ, ἃς μετὰ ζέσεως ἀνεγίνωσκεν. «Εὐρον ἐν αὐτῇ, λέγει, τὸν διδάσκαλον, ὅστις μοι ἔδωκε τὸ θάρρος νὰ ὑποφέρω, καὶ μοὶ ἐδίδαξεν τὴν καρτερίαν ἐν τῷ ἔρωτι καὶ τῇ αὐταπαρνήσει... Ὡς ὁ πιστὸς ἀναφυλλίζει τὴν Βίβλον, προστρέχω εἰς τὰς ἐπιστολάς αὐτῆς...» Ἡ Ῥαχὴλ κατέστη οὕτως ἡ παρήγορος καὶ τὸ ὑπόδειγμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάνονισεν τὴν καρδίαν καὶ τὴν διάνοιάν της. Σὺν τῷ χρόνῳ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ ἐξαδέλφου αὐτῆς ἐγένοντο σπανιώτεραι. Τοῦτο τῇ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ τῷ γράψῃ πᾶν τὸ συμβαῖνον ἐν αὐτῇ, ἡ δὲ ἀπάντησις δὲν ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ, ἀποκαλύψασα ἅπασαν τὴν ἔκτασιν τῆς δυστυχίας της. Ὁ Σίμων ἠγάπα διὰ τοῦ ἐνθερμοτέρου ἔρωτος τὴν κ. Χάν. Ἡ Φανὴ περιέπεσε τότε εἰς φοβεράν ἀπελπισίαν καὶ αἱ σελίδες, ἐν αἷς περιγράφει τὸ ἄλγος της εἶνε αἱ εὐγλωττώταται τοῦ ἔργου της. Ἀλλὰ τέλος ἐνίκησεν ἑαυτὴν, λέγουσα, ὅτι θὰ ἦτο σχεδὸν ἐγκλημα νὰ ἀρεθῆ οὕτω εἰς ἄγονον ἀπελπησίαν, καὶ κατὰ μικρὸν ἐπανῆλθε ἐν τῇ ζωῇ. Τὸ μέλλον ὅμως τὴν ἐτρόμαζεν. Αἱ περὶ τοῦ γάμου ἰδέαι αὐτῆς δὲν εἶχον μεταβληθῆ, οὐδὲ ἠδύνατο νὰ προσδοκᾷ ἐκ μέρους τοῦ πατρὸς της ἀρκοῦντα μέσα ὅπως ἐξασφαλίσῃ ἑαυτήν. Ἐξ ὅλων τότε τῶν σχεδίων, ἃ ἐμελέτα, τὸ τοῦ καλλιτέχνου, ὑπερῆφάνου, ἀνεξαρτήτου,

ἐνδόξου, ἴσως τὴν ἐσαγήνευσεν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο. Ἐρρίγει ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ, ὅτι ἠδύνατο νὰ διαπρέψη, ἀλλ' ὅπως φθάσει ἐκεῖ, ὄφειλε πρῶτον νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς ταπεινάς προλήψεις, αἵτινες τὴν περικύκλουν, διότι ἡ οἰκογενεὶά της δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ πῶς προετίμα γάμου ἐπωφελούς τὴν ἀβέβαιον καὶ ἀνεξάρτητον ζώην, ἣν ὠνειρεύετο. Ἦρξατο ἐν τούτοις δοκιμάζουσα τὸ γράφειν ὑποστηρικθεῖσα ὑπὸ τινος συγγενοῦς της φιλολόγου, συνέθεσε τὸ πρῶτον αὐτῆς δοκίμιον, τυχὸν καλλίστης ὑποδοχῆς. Ἐνθους τότε καὶ μὲ τὰ πρῶτα κέρδη τοῦ ἔργου καὶ τοὺς δημοσιογραφικοὺς ἐπαίνους, ἀνὰ χεῖρας προσῆλθε τῷ ἑαυτῆς πατρὶ καὶ μετ' ἀποφάσεως ἠτήσατο τὴν ἄδειαν νὰ ἐξακολουθήσῃ προχωροῦσα ἐν τῇ ὁδῷ ἐν ἣ εἰσῆλθεν. Ἐκεῖνος ἐπέμενεν ἔτι μικρόν, ἀλλὰ τέλος τῇ εἶπε· «εἶσαι τριακονταετής καὶ δὲν ἠθέλησας νὰ νυμφευθῆς, ἔδειξας πάντοτε φρόνησιν οὐδέποτε δώσασά με ἀφορμὴν παραπόνου· ὑπόσχεσαι νὰ εὖρης εὐτυχίαν διὰ τοῦ πνεύματός σου, κάμε ὅ,τι σοὶ φανῆ καλλόν...» εἶτα ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανόν, «ἔλαβε τὴν κεφαλὴν μου, λέγει, ἐντὸς τῶν χειρῶν του, μὲ ἠσπάσθη τρυφερῶς καὶ προσέθηκε.—Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ σοὶ δώσῃ εὐτυχίαν.»

Ἐπερηδήσασα οὕτω τοὺς πρώτους φραγμοὺς, ἐμακρύνθη τῆς οἰκογενεῖας αὐτῆς, ἐντὸς τῆς ὁποίας δὲν ἠδύνατο νὰ ζήσῃ ἀνεξάρτητον βίον, καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Βερολίῳ, ἔνθα ἡ φήμη αὐτῆς ὁσημέραι ἐκραταιοῦτο, διατηρήσασα μέχρι τέλους ἀλώβητον τὴν ἀκεραιότητα τῶν ἀρχῶν τῆς. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν πρώτων αὐτῆς δυσχερειῶν οὐδέποτε τὸ θάρρος τὴν ἐγκατέλιπεν· «ἤθελον, λέγει, νὰ εὐρίσκωμαι ἐν ἀρμονίᾳ μετ' ἑαυτῆς καὶ μηδὲν νὰ διδάξω, ὅπερ νὰ ἀπάδῃ εἰς τὴν ἰδίαν μου ὑπαρξίν».

Ἄλλ' ὅσον ἐδραΐαι ἦσαν αἱ ἀρχαὶ της αὐταὶ ἐχρειαζόντο βάσεις ἐφ' ὧν νὰ στηριχθῶσι· αἱ φιλοσοφικαὶ θεωρίαι τοῦ Σπινόζα, ὃν ἐθαύμαζε, τὴν προσήλκυσαν καὶ ἐγένετο ὁπαδός του· «ἦδη, λέγει, εἶχον πᾶν ὅ,τι μοὶ ἔλειπεν, στήριγμα δι' ὅλον μου τὸν βίον, γνῶμονα δι' ὅλας μου τὰς σκέψεις, ὅλα μου τὰ αἰσθήματα. Ἠσθάνομην ἐμαυτὴν ἐνισχυθεῖσαν ὑπὸ τῆς ὑποταγῆς ταύτης τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ Πᾶν, πρὸς ὃ οὐδεὶς ἀφικνεῖται ἐφ' ὅσον βλέπει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ἀληθὲς ὑποκείμενον τῆς δημιουργίας...» Ἡ

«Ἱστορία τῆς ζωῆς μου» σταματᾷ ἐνταῦθα. Ἐπανερχομένη εἰς τὸ παρελθόν ἡ κ. Λεβάλδ διαβεβαίωσι ὅτι τοῦτο δὲν τῇ ἀφῆκε θλίψεις. Οὐδὲν ἐξ ὧσων ἐγκατέλιπον, λέγει, ἠδύνατο νὰ μοὶ δώσῃ τὴν εὐτυχίαν, ἣν εἶρον «ἐν τῇ πλήρει ἀγάπῃ καὶ εἰρήνῃ οἰκιακῇ στέγῃ» ἡ κ. Λεβάλδ εἶχε νυμφευθῆ διάσημόν τινα φιλόλογον τὸν Ἀδόλφον Στάρ κατὰ τὸ 1854.

Τὰ ἔργα τῆς κ. Λεβάλδ εἶνε μᾶλλον διδακτικὰ ἢ τερπνά, τὸ πάθος φαίνεται πηγνύμενον ἐν τῇ γραφίδι αὐτῆς καὶ μάτην τις ζητεῖ τὴν συγκίνησιν, διαμένει ψυχρὸς μέχρι τέλους, καὶ βλέπει τοῦτο ἀπορῶν.

Ἡ κ. Λεβάλδ δὲν εἶναι καλλιτέχνης εἶναι συγγραφεύς· τὸ μυθιστόρημα εἶναι πρόφασις, δὲν ζητεῖ οὔτε τὴν φύσιν οὔτε τὸ ἰδεώδες νὰ ἀναπαραστήσῃ, ζητεῖ νὰ πείσῃ. Συζητεῖ κάλλιον ἢ ἐφευρίσκει καὶ γινώσκει νὰ ἀναπτύσῃ τὰς θεωρίας αὐτῆς ἢ νὰ ζωγραφῇ τὸ αἶσθημα· ἔχει πλείονας γνώσεις ἢ φαντασίαν, δι' ἣ κερδαίνει μᾶλλον πραγματευομένη ἀληθείας ἢ πλάττουσα μύθους. Ἡ Ἱστορία τῆς ζωῆς μου καὶ αἱ περιηγήσεις αὐτῆς εἶνε τὰ μᾶλλον ἀξιοπεριεργὰ ἔργα αὐτῆς· «Δὲν ἐπιδιώκω λέγει, ὡς οἱ πλείοι τοῦν συγγραφέων τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν συγκίνησιν οὐδὲ γράφω ὅπως διασκεδάσω τὰς ἀνοήτους γυναῖκας.» Τὰ κοινωνικὰ ζητήματα, ἰδοὺ ὅ,τι μᾶλλον πλήττουσι τὴν καρδίαν τῆς καὶ ζωοπυροῦσι τὸ πρὸς τὸ γράφειν αἶσθημα. Αἱ φιλολογικαὶ αὐταὶ ιδιότητες τῆς κ. Λεβάλδ, ὡς βλέπει τις δὲν εἶναι τοιαῦται ὥστε νὰ προσελκύουσι τὴν ἀγάπην τῶν γερμανίδων ἀναγνωστριῶν, ἀλλὰ θίγει ζήτημα δι' οὗ ἀπέκτησε δημοτικότητα μεγίστην, τοῦτο δὲ εἶναι τὸ περὶ χειραφετήσεως τῶν γυναικῶν. Αὐτὸς ὁ βίος τῆς συγγραφέως καταδεικνύει κατὰ πόσον ἐμπορεῖτο τῆς ἰδέας ταύτης· «ἡ χειραφέτησις, ἣν ἐπικαλοῦμαι, λέγει, εἶναι ἐκείνη, ἣν ἐπέδιωξα καὶ ἀπῆλαυσα, ἡ χειραφέτησις ἐν τῇ ἐργασίᾳ καὶ ἐργασίᾳ σπουδαίᾳ.» Ὁ ἀναγνώστης λοιπόν, ἃς μένει ἥσυχος, δὲν πρόκειται νὰ τῷ ἀφαιρηθῇ προνόμιον, καὶ ἡ φοβερὰ αὕτη λέξις χειραφέτησις δὲν περιλαμβάνει εἰμὴ μετριοπαθεῖς ἰδέας ἐφαρμοσίμους καὶ δικαίας. Ἡ καθὼς διευθυνομένη ἀνατροφή τῆς γυναικός, ἡ καταδικάζουσα τὸ φύλον αὐτῆς εἰς περιορισμένην διανοητικὴν ἀνάπτυ-

ξιν, κωλύουσιν αὐτὴν νὰ δημιουργῆ ἀφ' ἑαυτῆς ὑπαρξιν ἀνεξάρτητον, τὰ ἔθιμα τὰ δεσμεύοντα αὐτὴν μακρὰν πολλῶν ἐπαγγελμάτων, ἅτινα ἐποφελῶς ἠδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ, αἱ προλήψεις τοῦ λαοῦ, αἱ δίδουσαι εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς γυναικὸς μετρίαν ἀξίαν, ἡ ἀνάγκη ἡ ὠθοῦσα τὰς πλείστας τῶν νεανίδων νὰ ζητήσωσιν ἐν τῷ γάμῳ οὐχὶ τὴν εὐτυχίαν, ἀλλὰ ἐξασφάλισίν τινα καὶ ἐξωτερικὰ πλεονεκτήματα, ἰδοὺ τὰ ἄτοπα, ἅτινα ἐκλύουσι τὴν προσοχὴν τῆς κ. Λεβάλδ. Ὑποφέρουσα αὐτὴ ἡ ἴδια ἐκ τούτων πιστεύει ὅτι ὁ κόσμος ἤθελε βαδίσῃ καλεῖτερον, ἂν ὁ οἰκογενειακὸς βίος ἦτο εὐτυχέστερος, τὰ τέκνα ἀνετρέφοντο ἄλλως, καὶ ὅτι ἡ κοινωνία θὰ ἦτο ἠθικωτέρα ἂν αἱ πλᾶναι καὶ αἱ καταχρήσεις μετερρυθμίζοντο. Πολεμεῖ ὅθεν ταύτας μεθ' ὕψους καὶ εὐγλωττίας ἀξιοσημεῖτου, δὲν δύναται τις δὲ νὰ ἀρνηθῆ βεβαίως τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν λογικὴν ἐν τῇ ἐνθέρμῳ ταύτῃ διαμάχῃ.

Αἱ γυναῖκες, ἐκείναι μάλιστα, αἵτινες πολὺ ὑπέφερον ἐκ τῶν ἀδικημάτων τοῦ φύλου αὐτῶν καὶ μετὰ μόχθου ἀγωνιζόμεναι δὲν βλέπουσιν μέλλον φωτεινὸν δι' αὐτάς, ἀναγινώσκουσι τὴν κ. Λεβάλδ μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ἡ κ. Λεβάλδ δὲν ἐπαινεῖ τὰς γυναῖκας, οὐδὲ παρορμᾷ ταύτας εἰς ἀφροσύνας καὶ τὰς αὐταπαρνήσεις τοῦ μοναστηρίου, τὰς ἐνισχύει μόνον εἰς ἀνδρικὰ φρονήματα καὶ καθιστᾷ ἐφικτὸν τὸ ἠθικὸν ὑπερῆδημα, ὅπερ καὶ εἰς αὐτὴν ἔδωκε τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν δόξαν, τὴν εὐτυχίαν.

Αἱ παρατηρήσεις αὐτῆς ἐπὶ τῆς καρδίας τῆς γυναικὸς ἔχουσι μεγάλην ἀξίαν, ἡ δὲ συμπάθεια ἦν δεικνύει πρὸς τὰς πληγὰς τῶν ὁμοίως τῆς ζωοπορεῖ τὸ ὕψος αὐτῆς καὶ εἶνε ἡ καλλίστη φωνὴ ἐν τῇ μουσικῇ συμφωνίᾳ τῶν θεωριῶν τῆς.

Διὰ τῆς δεπνίδος Bremer εἰσέρχεται τις ἐν ἀτμοσφαιρᾷ μᾶλλον συγκερασμένη. Εἶνε αὕτη Σουηδὴ, ἀλλὰ τὰ ἔργα τῆς τοιαύτης ὀποδοχῆς ἔτυχον ἐν Γερμανίᾳ, ὥστε δικαιοματικῶς κατέλαβεν θέσιν ἐν αὐτῇ. Ἀγαπᾶται δὲ πρὸ παντὸς ὑπὸ τῶν νεανίδων καὶ τῶν νέων μητέρων. Ἡ δεσποινὴς Bremer ἤντηλεσε τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῆς ὡσαύτως ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῆς ὑπάρξεως ἥτις, ἀντανκλάται ἐν τοῖς ἔργοις τῆς. Ὑπέρβεις μετρίοφρον, ἀφελῆς πε-

ριορισμένη ἐντὸς τοῦ οἰκογενειακοῦ κύκλου ἐν ᾧ ἔζησεν. Ὁ παρ' αὐτῆς ζωγραφούμενος κόσμος εἶνε ἥττον λαμπρός, ἀλλ' ἀληθέστερος καὶ μᾶλλον συμπαθής. Εἶνε ὁ οἰκογενειακὸς βίος τοῦ βορρᾶ μετὰ τῆς γλυκειᾶς αὐτοῦ ποιήσεως καὶ τῶν κρυφίων αὐτοῦ θελημάτων.

Διελθοῦσα τὴν νεότητά της ἐν τῷ μέσῳ γηραιῷ τινος πύργου τῆς ἐξοχῆς, διετήρησε πάντοτε τὰς ῥωμαντικὰς σκέψεις, ἃς τὸ πένθιμον αὐτοῦ καὶ αἱ καλλοναὶ τῆς φύσεως τῇ εἶχον ἐμπνεύσει. Μᾶλλον ἄσχημος ἢ εὐδής δὲν ἠθέλησε νὰ νυμφευθῆ ἐκ φόβου μὴ δὲν ἐμπνεύσει ἀγάπην «Οὐδαμῶς μία καρδία, ἐν βλέμμα... τὸ πᾶν νεκροῦται, ἢ μᾶλλον τὸ πᾶν εἶνε νεκρὸν ἐκτὸς τοῦ ἄλλου», γράφει ἐν τῷ ἡμερολογίῳ της. «Διατί ἡ ζωὴ αὕτη ἐπιθυμία τοῦ νὰ καταστῶ διάτρητος καὶ δημιουργήσω ἐν ὄνομα, προσθέτει, ἐὰν σπανίως τυγχάνῃ τις τῆς εὐκαιρίας νὰ διαπράξῃ μεγάλα, καθ' ἐκάστην εὐρίσκει τὸ μέσον ὅπως γυμνάσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐν τῇ ὑπομονῇ, τῇ ἐπιεικείᾳ, τῇ αὐταπαρνήσει, ἀρεταί, αἵτινες εἶνε μὲν μικραὶ δυσχερέσταται ὅμως διὰ τινὰς ψυχὰς, διότι διαπραττονται ἐν σιγῇ καὶ παρέρχονται ἀπαράτητοι. Κατὰ τὰ ταρχώδη ταῦτα πρῶτα ἔτη τῆς νεότητός της ἔγραφε κρύφα καὶ μόνον ὅπως κατευιάζῃ τὴν φαντασίαν αὐτῆς «ὡς τὰ μικρὰ κύματα τοῦ κολπίσκου ταραττόμενα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου χαράττωσι ἐπὶ τῆς ἄμμου ἀσημάντους γραμμὰς, ἔγραφον ἀπλῶς, ὅπως γράφω.» Τὸ πρῶτον αὐτῆς ἔργον «Σκιαγραφία τοῦ καθ' ἐκάστην βίου» ἐπιγραφόμενον, ἀναφανέν τῷ 1828, τυχὸν καλῆς ὑποδοχῆς ἐνεθάρρυνεν αὐτήν. Πιστῆ ὅμως πάντοτε εἰς τὰς ὑποχρεώσεις, ἃς ἑαυτῇ ἐπέβαλλε, δὲν ἐνυμφεύθη, ἀφιερώσασα ἅπασαν αὐτῆς τὴν ὑπαρξιν εἰς τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. Αἱ ἐπιστολαὶ της δὲ ἔχουσι μὲν φιλολογικὴν ἀξίαν, ἀλλὰ τὸ ἀδελφικὸν αἰσθημα τὸσον θελκτικῶς διαχέεται, μετὰ τσαύτης ἀφελείας καὶ χάριτος, ὥστε καθιστῶσιν αὐτὰς πολυτίμους. «Ἡ νεότης μου, γράφει, τῇ ἀδελφῇ της ὑπῆρξεν ἀτυχῆς, ἢ πρῶτη τῶν εὐχῶν μου ἦτον ὁ θάνατος... βραδύτερον ὅμως εὔρον τὸ μέσον τῆς δημιουργίας καὶ ἤδη εὐχαριστῶ τὴν ζωὴν, ἥτις μοὶ φαίνεται ὡραία καὶ καλή.» Ἡ δεσπινὴ Bremer δὲν θεωρεῖ ἑαυτὴν ἐξαιρέσιν τοῦ κόσμου, οὐδὲ ὑπα-

θέτει ὅτι διήλθε διὰ κρίσεων μοναδικῶν, ζητοῦσα μόνον νὰ ἀπομακρύνῃ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἄλγος ἐφ' ὅσον δύναται, καθοδηγεῖ τὰς νέας ἐν τῇ ἑδῷ τῆς γαλήνης, μὴ εὐρίσκουσα πρὸς τοῦτο ἕτερον φάρμακον, ἢ ἐκεῖνο ὕπερ, καὶ αὐτὴν ἐθεράπευσε, «τὸ ἀγαθοεργεῖν, τὸ καθιστὸν τὴν ζωὴν βρόδινον». Οὐδεμίᾳ εὐτυχίᾳ διαρκῆς ὑπάρχει, πέραν τῶν νομίμων ἀφοσιώσεων, αἵτινες ὑποστηρίζουσι τὸν ἄνθρωπον ἐν πάσῃ δυστυχίᾳ, αἰοικογενειακαὶ ἀρεταί, ἔχουσι ὡσαύτως τὴν ποίησιν καὶ τὸ θέλημα αὐτῶν, ἰδοὺ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ἠθικὴ ἢ περιλαμβανομένη ἐν τοῖς ἔργοις τῆς. Αἱ περιγραφαὶ τῶν τῶν περιηγήσεων αὐτῆς εἶνε ὡσαύτως φωτογραφία τοσοῦτον ἐντελής, ὥστε κινεῖ τὸν πόθον τοῦ νὰ γνωρίσῃ τις τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ ἡ ψυχὴ ἠδέως ὄνειροπολεῖ τὰς οὐρανίαις ἡδονὰς τῶν ὀλίγων ἐκεῖνων θνητῶν.

Οἱ *Γείτορες*, μυθιστόρημα ἀνωτέρας σφαίρας τῶν συνήθων αὐτῆς ἔργων, εἶνε μελέτη χαρακτῆρων εὐγενῶν καὶ ὠραίων ἐν οἷς δύναται τις νὰ ἀποδρέψῃ ὀρθὰς συμβουλὰς καὶ παρατηρήσεις. Ἡ δεσποινὶς Bremer δὲν ἠρέσθη γράφουσα, ἐξεπλήρωσα κατὰ γράμμα τὸ περὶ ἀγάπης παρ' ἀγγελοῦ τοῦ Εὐαγγελίου. Οἱ δυστυχεῖς, ὑπῆρξαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτῆς καὶ δὲν ὑπάρχει πόνος πρὸς παρηγορίαν, ἢ συμφορὰ πρὸς θεραπείαν ἔνθα ἡ ἀγγελικὴ αὐτῆ ἀδελφὴ τοῦ ἐλέους νὰ μὴ εὐρίσκειται. Ἡ τύχη τῶν ὁμοίων τῆς ὑπῆρξεν ὡσαύτως τὸ μέλημά τῆς καὶ εἰς τοῦτο συναντᾶται μετὰ τῆς κ. Λεβιάδ. Τὸ ζήτημα τῆς χειραφετήσεως, ὃ πᾶς γενναῖος κάλαμος ὑποστηρίζει, ἐπὶ πολὺ τὴν ἀπασχόλησε. Ἄλλ' ὅ,τι ἡ κ. Λεβιάδ ζῆτεῖ ὡς τιμὴν καὶ δικαίωμα, ἡ δεσποινὶς Bremer ἐπικαλεῖται ὡς ἐπανόρθωσιν τοῦ κακοῦ. Ἡ οἰκογένεια διέμεινε πάντοτε δι' αὐτὴν ἢ ἀληθῆς σφαῖρα τῆς γυναικός. «Γυνή, λέγει, ἥτις καλῶς ἀνατρέφει τὰ ἑαυτῆς τέκνα, πράττει πλεῖότερον διὰ τὴν ἠθικὴν τῶν ἀνθρώπων ἢ πάντα ὁμοῦ τὰ βιβλία τοῦ κόσμου. Τοῦτο ἐξευγενίζει ἐξόχως καὶ ἀνυψεῖ τὴν ἀποστολὴν αὐτῆς». Ἡ ἔλλειψις αὐτῆ πάσης ματαιοφροσύνης εἶνε τὸ κάλλιστον αὐτῆς διακριτικὸν γνώρισμα. Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ πολιτικὴ δὲν τῇ ἦτο ἀδιάφορος, ἀλλὰ δὲν ἤπτετο αὐτῶν ἢ κατὰ τὸ πρακτικὸν μέρος.

Θῦτω σεβομένη παρὰ πάντων, ἀγαπωμένη καὶ θαυμαζομένη,

ἀπέθανε τῷ 1865 σπάνιον παράδειγμα ἀφοσιώσεως, ἐλέους καὶ εὐλικρινείας. Πολλὰς διὰ χαριέσσης περιστροφῆς πνεύματος ὀνειροπόλου παρομοιάζει τὴν κ. Genlis, ἀλλ' ἡ ἠθικὴ τῆς γερμανίδος συγγραφέως εἶνε ἀληθεστέρα, ἦττον τεχνικὴ καὶ ποιητικώτερα συγχρόνως.

Παρὰ τὴν δεσποινίδα Bremer, αἱ νεάνιδες ἐν ταῖς ἑαυτῶν βιβλιοθήκαις θέτουσι τὴν κ. Polk, γνωστὴν πρὸ παντός διὰ τοῦς μύθους αὐτῆς, ἐν οἷς ὑπὸ φαντασιώδη μορφῇ παρουσιάζει ἐπεισόδια τῆς ζωῆς τῶν ἐπισημοτέρων μουσικῶν. Ἡ κ. Polk ἐμπνέεται βεβαίως ὑπὸ τῆς διηγήσεως τοῦ Hoffman μὲ μόνην τὴν διαφοράν, ὅτι λεπτὸν καὶ γλυκὺ ἄρωμα ἀντικαθιστᾷ τὴν βαρεῖαν ὄσμην τῶν ἀναθυμιάσεων καὶ τοῦ καπνοῦ. Ἡ ζωὴ τοῦ καλλιτέχνου διετήρησε πάντοτε ἐν Γερμανίᾳ τὸ ποιητικὸν αὐτῆς γόητρον, ἡ κ. Polk περικοσμεῖ αὐτὴν διὰ φωτεινῆς αἴγλης· τὸ πᾶν ἐν αὐτῇ εἶναι δόξα καὶ ἀγιότης. Αἱ δianoiai ἀκολουθοῦσαι αὐτὴν κατὰ τὴν πετῆσιν τῆς ἀνουψούνται πρὸς τὰς αἰθερίους ἐκείνας χώρας, ἔνθα αἱ ψυχαὶ ζῶσι διὰ τοῦ ἰδεώδους καὶ τῆς λατρείας, ἔνθα τοσοῦτον ποιητικῶς πάσχουσι καὶ μετὰ τοσαύτης χάριτος στενάζουσι.

Φθάσαντες μέχρι τοῦ ἐδάφους τούτου ἔνθα στηρίζεται ἡ κλίμαξ δι' ἧς τὰ ὄνειροπολήματα τῶν γερμανίδων ἀναγνωστῶν ἀνέρχονται μέχρι νεφῶν ἠναγκάσθημεν νὰ ὑπερηδῶμεν πλείστας βαθμίδας, τὰ ὀνόματα τῶν κυριῶν Wildermouth, Baalzon, Müklbach, Bacharaulh καὶ πλείστων ἄλλων παρελείφθησαν, σκοπὸς ἡμῶν ἦτο οὐχὶ νὰ καταστήσωμεν πάσας γνωστάς, ἀλλ' ἵνα διὰ τῶν διαπρεψκῶν δόσωμεν ἄποψιν τινὰ τοῦ μικροῦ τούτου γυναικείου κόσμου τοῦ ἐν Γερμανίᾳ εὐρισκομένου. Οὐδεμία μεταξὺ αὐτῶν ἐκπροσωπεῖ τάξιν ἰδιαιτέραν πνευματικὴν, καὶ ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς αὐτῶν οἱ καθαροὶ τύποι διστρέφονται. Δὲν δύναται τις νὰ εὕρῃ τόσον ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν ὑπάρξει, ὅσον καὶ ἐν ταῖς ἔργοις των ἀκριβῆ εἰκόνα τῶν συμπολιτίδων αὐτῶν.

Ἄλλαχού ὀφείλει νὰ τὴν ζητήσῃ. Ἐὰν ἀντὶ νὰ ὑμνήσῃ τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰ ἐλαττώματα, παραμυρηφούσαι τὴν φύσιν ὑπὸ τὴν πρόφασιν τοῦ νὰ καλλύνωσιν αὐτὴν, ἔστρεφον τὸ βλέμμα

πέριξ αὐτῶν, ἤθελον εὖρει πλεῖστα συγκινοῦντα παραδείγματα καὶ θελκτικά, ἅτινα μόναι αἱ γυναῖκες δύνανται νὰ ἴδωσι καὶ περιγράψωσι· ἤθελον ἴσως ἀνακαλύψει ὀλιγοτέρας παραδοξολογίας, ἀλλ' εὖρει ὅ,τι ἡ πραγματικότης μόνη παρέχει, τὴν αἰώνιαν δηλονότι πηγὴν πάσης ποιήσεως, ψυχᾶς ζώσας καὶ ἀληθεῖς. Διότι δύναται τις νὰ ἦναι εὐμαθής, ἄνευ σχολαστικότητος, εὐαίσθητος ἄνευ γελοίου, τίμιος ἄνευ τοῦ ἀγροίκου. Ὑπάρχει γαλήνη τις τῆς ψυχῆς οὐδαμῶς προσβαλλούσης τὴν φαντασίαν, ἀπλότης, ἣτις ποσῶς δὲν εἶναι εὐήθεια, ἐνθουσιασμός, ὅστις δὲν εἶναι μανία, χάριτες ἐμβριθεῖς ἐν ἐνὶ λόγῳ ἔνθα δι' ἀποχρώσεων λεπτοτάτων ἀναμίγνυνται οἱ διάφοροι χαρακτήρες ἐν ἀρμονικῷ τινι κράμματι.

Μικρὸν τὶ ποίημα τοῦ Chimoso, ἔνθα ὑπὸ στροφᾶς ἀπλᾶς ζωγραφεῖται τὸ αἶσθημα καὶ ἡ ζωὴ τῆς γυναικός, ὁ ἔρωσ, ὁ ἐνθουσιασμός, ἡ γαλήνιος εὐτυχία, ἡ ἀφοσίωσις, ἡ ἐμπιστοσύνη, εἶτα αἱ ὑπέρταται χαρὰὶ τῆς μητρότητος, ἣτις διπλασιάζει τὸν ἔρωτα καὶ τὸν ζωοπυρεῖ, τὸ ἄλγος, καὶ τέλος ὁ θάνατος καὶ αἱ αἰώνια ἐλπίδες· ἅπαν τὸ συναξάριον τοῦτο τῆς γυναικειᾶς καρδίας, εἶνε ἀληθεστέρα εἰκὼν τῆς γερμανίδος ἢ τὰ πολυπληθῆ αὐτῶν μυθιστορήματα. Ἡ ποίησις εἶνε ἴσως ὀλίγον innig, ὡς λέγουσιν ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ ἀκούσῃ ταύτην ὑπὸ τῆς θείας τοῦ Schumann μελωδίας συνοδευομένην, χωρὶς νὰ σχηματίσῃ περὶ τῆς γερμανίδος γυναικός, τὴν δικαίαν περὶ αὐτῆς ἰδέαν. Αὐταὶ αἱ ἀθάνατοι εἰκόνες, ποιητικῆς ἀληθείας, τῆς Μαργαρίτας, τῆς Δωροθέας, τῆς Καρλόττας τί ἄλλο εἶνε ἢ τὸ ἄωτον τῆς γερμανικῆς φύσεως; Ἀναφυλλίζων τις τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Göthe, ἀνευρίσκει τὸν καθαρὸν τύπον τῆς γερμανίδος καὶ ἀναγνωρίζει τὰς ἑλλείψεις τῶν κομησῶν Χὰν καὶ τῶν κυριῶν Λεβάλδ.

Αἱ συγγραφεῖς γυναικῆς ἐν Γερμανίᾳ δὲν ἔλαβον ἔτι διακεκριμένην θέσιν ἐν τῇ φιλολογίᾳ, καὶ δι' ὅσης λάμπει καὶ ἂν περιβάλλονται δὲν ἔδωκαν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν οὔτε μίαν Σεβινιέ, οὔτε μίαν Στάελ, οὔτε μίαν Σάνδην.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΖΑΡΚΟΥ.

